

**Muhi Sándor**

## **Vannak magyar reformpedagógiai műhelyeink**

(Előző számunkban megkezdett írás folytatása)

### **Égető szükség lenne tapasztalatcserékre**

Tanulmányom első részében a diplomamunkákkal, fokozati dolgozatokkal kapcsolatos alapelvekről, az előkészítő munkáról, a dolgozatok megírásáról, bemutatásáról írtam. Ebben a részben esett szó arról is, hogy a fenti tevékenység minden központban, minden tantárgy esetén egy reformpedagógiai műhely kialakulásához kellene hogy vezessen, különben hozzá sem érdemes kezdeni. Bevallom, nem tudom pontosan, hogy a különböző központokban hogyan zajlik ez a tevékenység, óraadóként lehetőségem sincs arra, hogy szorgalmazzam a szorosabb, hatékonyabb szakmai kapcsolatok kialakítását.

Úgy gondolom, hogy alapvetően fontos lépés lenne ezen a területen, ha a kihelyezett tagozatokon dolgozó kollégák a Babeş–Bolyai Tudományegyetem, a Romániai Magyar Pedagógusok Szövetsége, a Tanügyiek Háza szervezésében, esetleg a Bolyai Nyári Akadémia keretében, vagy valamelyik vidéki központ kezdeményezésére találkozókat rendeznének, amelyeken megbeszélhetnék közös feladatainkat, gondjainkat. A Nagyszebenben, Sepsiszentgyörgyön, Nagyenyeden, Székelyudvarhelyen, Nagyváradon, Kolozsváron stb. dolgozó kollégák, hallgatók problémái minden valószínűséggel hasonlóak a szatmáriakéhoz. A megoldásokkal kapcsolatos eredmények, erőfeszítések kölcsönös ismerete amellett, hogy jótékony hatást gyakorolhatna az egész tevékenységre, segítene kiszűrni az olyan képtelen megoldásokat is, amikor a képzőművészeti nevelés, kézművesség oktatását pszichológia vagy pedagógia szakos tanárookra bízják.

### **Ha magyarul tanítunk, a dolgozatainkat is ezen a nyelven kell írni**

Mint említettem, Szatmáron az első szakdolgozatok 1993-tól készültek magyar nyelven, tanulmányomban ezekről írok. Bátor kezdeményezésnek tűnt a kezdetekben az, hogy Molnár Ilona tasnádi óvónő magyarul írt dolgozatot a különféle képzőművészeti és kézműves technikák szerepéről, jelentőségéről az óvodai munkában. A tartalmi, szerkezeti, fogalmazásbeli problémákon túl már az első lépéseknél jelentkezett egy jelentéktelennek tűnő, de valójában nagyon fontos ellentmondás: a szakkifejezések, elnevezések helyesen magyar szavait anyaországi könyvészeti anyagban találta meg, az írások pedig, amelyek a mi valóságunkról

szóltak, jórészt román nyelven íródtak. Sokan a magyar nyelvű pedagógiai líceumok hallgatói közül – megfelelő tanár hiányában – eleve románul tanulták a szak kifejezéseket. A kezdeti botladozások, erőlködések szinte törvényszerű velejárói voltak a tükörfordítások, a nyakatekert, értelmét veszített körmondatok. A dolgozatvezető tanárnak ezekben az években a szerkezeti, tartalmi, szakmai tanácsokkal párhuzamosan olykor a helyesírási hibák javítása, a stilizálás is a feladatai közé tartozott. Ezek az alapvető nehézségek, a szakemberek, a megfelelő könyvészeti anyag hiánya miatt akkoriban nagyon kevesen vállalkoztak ilyen erőfeszítésre. A következő években, 1993 és 1999 között a Szatmár megyei óvó- és tanítónők közül még a magyar származásúak is csak román nyelven írták munkáikat. Ebben az 5–6 éves időszakban mindössze 5–6 ilyen tárgyú dolgozat készült.

### Az áttörés

Az áttörést ezen a területen 1999-ben következett be. Ekkor két kiváló tanítónő, Nógrádi Aranka és Tompos Urbán Klára írt fokozati dolgozatot magyar nyelven kézművességből, illetve képzőművészeti nevelésből, és ezt követően, az ő példájukon felbuzdulva a továbbiakban több tucatnyi tudományos munka született még anyanyelven.

Nógrádi Aranka apai tanítónő már a kilencvenes években tudta, hogy az origami milyen fontos szerephez juthat a kisiskolások mindennapos tevékenységében. Számára nem kellett kihangsúlyozni az interdiszciplinaritás jelentőségét sem, hiszen munkája arról árulkodik, hogy a kezdetektől felismerte ennek hasznosságát. Jól dokumentált, változatos tartalmú, rendkívül igényesen kivitelezett dolgozatának külön értéket ad az a tény, hogy az illusztrációk zöme, a mintegy 130–140 hajtogatott tárgy valódi, kibontható, szakaszosan is tanulmányozható munka. Azóta ez a dolgozat nagyon sok jelentkezőnek szolgált kiindulópontul hasonló munkák előkészítéséhez. Ezekben az években szembesültünk azzal a ténnyel is, hogy a mi szakdolgozataink formája, összetétele, szerkezete merőben más, mint a többi tantárgy esetében, és ezért a sablonok itt alkalmazhatatlanok. Ha mégis próbálkoznánk az átültetéssel, akkor ezt a dolgozat tartalma, karaktere sínylené meg. Ahogyan a képzőművészeti nevelés tevékenységeit sem lehet rutinszerűen felépíteni, levezetni, a sablonos megoldások a dolgozatoknál is rendre csődöt mondanak. Nógrádi Aranka munkája számomra azt is nyilvánvalóvá tette, hogy a készítője elkötelezett, minden új dolog iránt nyitott, újító pedagógus. A kérdés egészen a szakfelügyelet időpontjáig az volt, hogy milyen mértékben sikerül az elméletet a gyakorlatban alkalmaznia. Nem csalódtam. Az egykori apai Szentiványi-kastély alagsorában, a tenyérnyi kis osztályteremben a

tucatnyi lelkes és ügyes tanítvány néhány perc alatt meggyőzte a bizottságot a leírtak mindennapi alkalmazhatóságáról és kézzelfogható hozadékaról is.

Tompos Urbán Klára, akkoriban a szatmári 10-es számú Általános Iskola tanítónője a képzőművészeti nevelés tantárgyakon átívelő szerepéről, az interdiszciplinaritásról írta a dolgozatát. Akiknek eddig kételyei voltak, azok ebből a munkából megtudhatták, hogy ezek a tevékenységek mennyire egyértelműen, magától értetődően gazdagítják, árnyalják az ismeretszerzés izgalmas, de olykor bonyolult vagy sokszor sémák közé szorított útját.

A fenti két munka sokak számára a tételesen felsorolt, gazdagon illusztrált példákkal, témaajánlatokkal új megvilágításban helyezte ezeket a tevékenységeket, tudatosítva többek között azt a tényt is, hogy a világ felfedezésének, megismerésének népszerű, érdekes, egyedí, kreatív lehetőségei rejlenek itt, amelyek jótékony hatása az iskolai tevékenység egészére kihathat.

Melyek voltak még azok az elemek, melyek az áttöréshez vezettek? Többek között az is, hogy már léteztek felmutatható, példaként adható kiindulópontok, konkrét megvalósítások. Fontos szerepet játszott itt a munkák gyakorlati, konkrét tapasztalatokon, kísérleteken alapuló jellege, a színes, változatos illusztrációs anyag, és még hosszan sorolhatnám.

### **Egyre többen csatlakoztak**

2000 és 2003 között készült el Román Melinda és Szász Erzsébet tanítónők fokozati dolgozata és Tóth Enikő, Veres Andrea, Laza Erika, Kiss Angéla, Mikec Piroska diplomamunkái, melyek a választott tematika kiszélesedéséről és az első részben leírt alapelvek betartásáról, általánossá válásáról tanúskodnak.

2004-ben újabb két diplomadolgozat, Jenei Pál és Csatári Elvira munkája készült el. 2006-ban már két fokozati dolgozatot és négy diplomamunkát írtak magyar nyelven. Nagyjából ezektől az évektől mondható, hogy Szatmár megyében divattá vált képzőművészeti nevelést, kézművességet választani, a témák is egyre bátrabbá, érdekesebbé, árnyaltabbá váltak. Kiemelt helyen kell megemlítenek két 2006-os fokozati munkát. Az egyikben Hájer Ottó a halmozottan hátrányos helyzetű tanulók oktatásában a papírajátékok szerepéről írt, Alezár Tünde dolgozata pedig 70 oldalon, száznál is több illusztráció, kísérletek leírásával, bemutatásával bizonyította be, hogy a papírváros segítségével kivétel nélkül szinte minden óvodai tevékenység lebonyolítható.

Hájer Ottó ombodi tanító, az iskola megbízott igazgatója a témaválasztáskor már pontosan tudta, hogy a faluban lakó roma tanulóknál a hagyományos módszerekkel, magyarázatokkal, házi feladatokkal, a tankönyvből elolvasandó fejezetekkel, szorgalmi munkákkal nem sokra megy a mindennapi tevékeny-

ségeken. Olyan játékos, szórakoztató, aktivizáló és ezekkel együtt hasznos és tanulságos tevékenységeket kellett kitalálnia, melyekkel egyrészt vonzóak az értelemes, de a tanuláshoz, iskolába járáshoz nem szoktatott gyermekek számára, másrészt hozzájárulnak a hátrányos helyzetű gyermekek előmeneteléhez. Dolgozatában 64 oldalon több tucatnyi szövegközi illusztráció, 48 színes kép és eredeti munkákból összeállított kétoldali szemléltető lappal számos olyan feladatot, lehetőséget mutat be, amelyeket a jelölt a mindennapi munkája során is több-kevesebb rendszerességgel sikeresen használ. Ha valaki szeretné megtudni, milyen hasznosak lehetnek a kézműves tevékenységek, ha valakit érdekelne, hogyan lehetne tartalmasabban, könnyedebben és főleg játékosabban tanítani, annak feltétlenül meg kell ismerkednie ezzel a dolgozattal, melyben az elméleti megalapozáson, tudományos kísérleteken túl, számos közvetlenül értékesíthető, hasznos tapasztalattal találkozhat. Hájer Ottó tudományos dolgozatát a reális problémák bemutatása, a leírások életszerűsége teszi hitelessé, és még valami, ami ugyanolyan fontos: egy lassan teljesen elnőiesedett szakmában égetően szükség van időként a másfajta, kevésbé érzelmi alapokon nyugvó, gyakorlati, pragmatikus, ha úgy tetszik férfias megközelítésre is.

Alezár Tünde munkájáról az értékeléskor többek között a következőket írtam: Az óvónő régi ismerős, a szatmári pedagógiai líceum abszolvense, volt tanítványom, aki a kilencvenes évek elején részt vett a szatmári táncház tevékenységein, ahol többek között a képzőművészeti játékok keretén belül egy papírvárost is készítettünk, és ezt a spontánul alakuló csoportunknál folyamatosan felhasználtuk új ismeretek szerzésére is. Közben eltelt 10–15 év, és az azóta több mint egy évtizedes pedagógiai tapasztalattal rendelkező Alezár Tünde szatmárnémeti óvónő arról írt tudományos dolgozatot, hogy mi mindenre lehet felhasználni egy ilyen papírvárost a mindennapi óvodai tevékenységekben, hogyan lehet a segítségével környezetismeretet, idegen nyelveket, közlekedési szabályokat és még rengeteg mindent megtanítani azon kívül, hogy a városka elkészítésekor az alapelemek, technikai ismeretek tucatjai is elsajátíthatóak kézművességből vagy képzőművészeti nevelésből, hogy a csoportos feladatok nevelő hatását ne is említsem. Milyen ez a dolgozat? Átfogó, tartalmas, gazdagon illusztrált, érdekes, érthető, pedagógiai és tudományos szempontból megfelelő szintű, gazdag könyvészeti anyag alapján összeállított, számos eredeti elemet tartalmazó munka, amelyből nyilvánvalóan érezni a szakmai elhivatottságot, elkötelezettséget, és amelyet tiszta szívből ajánlok tanulmányozásra minden kedves kollégának, hiszen van mit megjegyezni, átvenni belőle. A jelölt képzettségéből, tapasztalatából, eddigi eredményeiből adódóan minden bizonnyal jól ismeri a szakmát, amit ezeken túl még egészen biztosan tud, és ami a tudományos dolgozatából is egyértelműen kitűnik, annak a lényege egy mondatban

megfogalmazható: Csak játékosan, aktivizáló módszerekkel, csoportos tevékenységek keretében lehet igazán hatékonyan dolgozni az óvodásokkal.

### **Az interdiszciplinaritás megkerülhetetlen követelmény**

2006-ban mutatta be Szűcs Zela diplomamunkáját a papírdobozokból készíthető didaktikai játékokról, és ekkor lett készen Csapó Anna dolgozata is, mely kizárólag a karácsonyfadíszek készítéséről és az ünneppel kapcsolatos kézműves, ünnepváró tevékenységekről szól. Új jelenségként értékelhető az egyre kisebb területet felölelő témakörök feldolgozása.

Szűcs Zela már a témaválasztásával közli, üzeni, hogy az elemi iskolai tanítás játékoság, fantázia, kezdeményezőképeség, kreativitás, rugalmasság nélkül elképzelhetetlen. Mit ért ezalatt? Elsősorban azt, hogy tantárgytól, tevékenységtől függetlenül a legötletesebb, aktivizáló tanítási módokat, bárhol alkalmazható módszereket, formákat kell választanunk ahhoz, hogy sikerüljön a tevékenység teljes időtartama alatt lekötni tanítványaink figyelmét, érdeklődését. A fentiekhez ezúttal egyetlen kiindulópontot választott, a kézműves tevékenységeken tanult hajtogatható dobozt mint alapelemet. Ebből a témakörből kiindulva számtalan ötlettel, didaktikai játékkal rukkolt elő, egy pillanatig sem feledve azt, hogy a játékoknál nemcsak a felhasználási mód a fontos, hanem a sajátkezü elkészítés is. Hiszi és vallja, hogy ezen a módon az elméleti ismeretek elsajátítása, elmélyítése mellett a tanulók olyan anyag- és technikai ismeretekkel gazdagodhatnak, melyek sokoldalú felhasználására még hosszú ideig szükségük lehet a tanulásban és a mindennapi életben is. A dolgozat teljes egészében önálló megközelítésű, egyedi munka, premier ebben a témakörben. Szinte egyáltalán nincs felhasználható bibliográfia, ami nem azt jelenti, hogy a jelöltnek nem volt szüksége dolgozata elkészítéséhez alapos pedagógiai, módszertani, pszichológiai ismeretekre a képzőművészeti tevékenységgel és kézművességgel kapcsolatos tudás mellett. Szűcs Zela 55 oldalon mutatja be ötleteit, elképzeléseit diplomamunkájában. Az egyszerű, érthető és lényegretörő szöveget több mint hetven illusztráció, fotó, vázlat teszi hitelessé, meggyőzővé.

Csapó Anna Bianka amellett, hogy évek óta gyakorló tanítónő Szatmáron, közösségi ember, többek között a MADISZ által szervezett ünnepváró tevékenységek egyik szervezője, irányítója. Témaválasztásában meghatározó szerepe volt az itt szerzett szakmai gyakorlatnak, tapasztalatoknak, melyet a tanítónő mindennapi munkájában a katedrán is rendszeresen gyümölcsöztet. Ezúttal természetesen nem csupán a képzőművészeti és kézműves tevékenységekre gondolok, hanem valamennyi tantárgyra, hiszen az I–IV. osztályos elemi oktatásban ezek az ismeretek, tapasztalatok minden tevékenységnél sokoldalúan felhasználhatók, kamatoztathatók. Meghívottként magam is részt vettem az

általa szervezett ünnepváró programon, és nagy örömmel tapasztaltam, hogy milyen konkrét, aktivizáló jellegű, hasznos, közösségformáló tud lenni a gyakorlatban egy olyan tevékenység, melyen a tanulók gyakran a szüleikkel, kisebb testvéreikkel, a tanítónénivel együtt vesznek részt. Nagy szükség van a hasonló jellegű tapasztalatokra, és ha egy hallgatónak olyan szinten sikerül rendszerbe foglalni tapasztalatait, mint Csapó Annának, az minden tisztelet megérdemel. A kivitelezés minősége, a gazdag képanyag, az eredeti ötletek tucatjai mellett külön felhívnom a figyelmet a dolgozat néprajzi vonatkozású részleteire, amelyek megítélésem szerint megkülönböztetett figyelmet érdemelnek a továbbiakban is. Szép tárgyak vesznek körül bennünket, ezeket figyelmen kívül hagyni hiba lenne.

Külön értéknek tartottam Csapó Anna, Hájer Ottó, Alezár Tünde, Szűcs Zela, Parajkó Anikó és a többiek dolgozatánál azt, hogy valamennyinek van valami tipikus, karakteres, jól körvonalazható és felismerhető helyi jellege. Úgy ítélem meg, hogy ez a jelleg a hitelesség egyik elengedhetetlen kelléke, amely folyamatosan arra figyelmeztet valamennyiünket, hogy a saját értékeinket rajtunk kívül ugyanúgy nem fogja senki megőrizni vagy népszerűsíteni, ahogyan saját problémáink megoldását sem várhatjuk másoktól. Ezen a területen nincsenek egy az egyben átvehető, felhasználható receptek. Adva van néhány kiindulópont, a többit hozott anyagból kell hozzátenni a helyszín, a lehetőségek, körülmények, adottságok függvényében.

A fentiekkel párhuzamosan természetesen több tucat munka íródott román nyelven is, ezek szövegét és képanyagát a román és magyar jelölteknek egyaránt bemutattam, ismertettem, hiszen legtöbbjük mindkét nyelven jól beszél, a képanyag pedig jellegéből adódóan nemzetközi.

### **Kreativitás, környezetvédelem, helytörténet, opcionális tantárgyak**

Ugyanebben az évben védte meg magyarul írt dolgozatát Bartos Ildikó, Marosán Csilla, Tóth Papp Mónika is. Közülük kiemelném Marosán Csilla munkáját, melyet a természetes anyagoknak a kézműves tevékenységek során való felhasználásáról írt. A jelölt már a témaválasztásával közölt néhány nagyon fontos információt arról, hogyan látja ő az elemi iskolai tanítás lényegét, tartalmát, a kezdeményezőképeség, kreativitás, új anyagok és technikák ismeretének a szerepét. Miért pont a természetes anyagokkal foglalkozott az uniós csatlakozás előestéjén, és miért nem a számítógépes játékokkal, a világhálós információk feldolgozásával vagy a digitális technikákkal? Ezekre a kérdésekre egy 80 oldalas, gazdagon illusztrált és három gyönyörűen és igényesen elkészített mintalappal válaszolt. Tudja, hogy a természet részei vagyunk, és a természetes anyagok ismeretével, szeretetével, játékos felhasználásával ezt az

üzenetet közvetíthetjük leendő tanítványainknak egy elidegenedő, a természet-től egyre távolodó világban. Mindezt nagyon összefogottan, tudományos megalapozottsággal, átgondoltan, rendszerezettséggel tette, és ettől vált a dolgozata érdekessé, értékessé és meggyőzővé. Ha valaki csupán 10 percet szán erre a munkára, és végignézi a 156 illusztrációt, valamint az illusztrációs tömbben látható mintalapokat, már nagyon sokat tanulhat belőle, de én arra buzdítanék minden pedagógust, hogy olvassa végig türelmesen ezt a munkát.

Az elődök példája nyomán a témaválasztás egyre egyénibb, egyre bátrabb lett. Ennek egyik kézzelfogható bizonyítéka Csobi-Ionutz Hedvig 2007-es diplomamunkája. Rendkívül érdekes a témaválasztása: Szatmárnémeti főterének makettjéről és ennek a tanításban való felhasználásáról írt dolgozatot. A gyakorló pedagógus jelölt olyan témát dolgozott fel, amely rendkívül összetett (helytörténeti, kultúrtörténeti, kézművességi képzőművészeti stb.) ismereteket feltételez. Munkájának egyik nagy erénye, hogy a választott (opcionális) tantárgyakról, azok programjának kidolgozásáról ad részletes tájékoztatást. A technikai eljárások, eszközök, anyagok bemutatása után megismerteti az érdeklődőt a papírházak, kiegészítők elkészítésének általa javasolt módoszataival. Szatmárnémeti főterének viszonylag rövid, de alapos és gazdagon illusztrált bemutatása után gyakorlati tanácsokat ad azzal kapcsolatban, hogy milyen módon lehet elkészíteni a jelentősebb épületek makettjét. A végeredmény egy rendkívül hasznos, érdekes és a szatmári óvodások, tanulók számára életszerű didaktikai játék, amelynek az elkészítése közben a képzőművészeti, kézművességi ismereteken túl – kis kiegészítésekkel – még számos irodalmi, történelmi, idegen nyelvi, közlekedési, környezetismereti, helytörténeti stb. ismeret sajátítható el. Több hónapi, évi erőfeszítés gyümölcse ez a dolgozat. Bár a könyvészeti részben csak 20 könyv, album, CD van felsorolva, ennél lényegesen több forrásmunkát kellett a szerzőnek áttanulmányoznia az előkészítő időszakban. A diplomamunka 58 oldalt és 78 szövegközi illusztrációt tartalmaz, a végén található egy szemléltetőként is felhasználható, 9 képet tartalmazó illusztrációs tömb, valamint egy CD. Külön könyvtárban található itt a képanyag, az épületek alapformái, dokumentumfotók és még sok egyedi és széles körben használható, kinagyítható, vetíthető, nyomtatható fotó.

### **Divatba jöttünk?**

Nehéz lenne pontosabban megfogalmazni, hogy mi is történt a kilencvenes évek közepén a rajztanítás, kézművesség terén. Divatba jöttünk, vagy divatot teremtettünk? Nem tudom, de valójában nem ez az érdekes, hanem a dolgozatok már tapasztalható, látható, illetve a későbbiekben várható hozadéka.

Csapó Anna és Csobi-Ionutz Hedvig 2007-ben írta diplomamunkáját, ugyanebben az évben még hat hasonlóan érdekes, értékes tematikájú dolgozat született, ezeket Rácz (Mihalca) Tünde, Elek (Mihali) Tünde, Kiss (Ilonczai) Mária Camelia, Lázár Andrea, Parajkó Anikó Éva, Szirmai Noémi Paula készítette.

Rácz (Mihalca) Tünde fokozati dolgozatánál meg kell álljak egy rövid időre, hiszen időközben, szinte magától értetődően, különösebb erőfeszítések, erőlködések, rábeszélések, ösztönzések nélkül kezdett kialakulni egy olyan csapat, mely sokoldalúan beleásta magát a kézművesség, képzőművészeti nevelés témakörébe, olyan csapatról van szó, amelynek tagjai többszörös és több szintű képzésben részesültek. Közöttük olyanok is vannak, akik három dolgozatot is készítettek képzőművészeti nevelésből, két diplomamunkát a harmadév és a kiegészítő év végeztével, valamint egy fokozati dolgozatot is. A körülmények úgy hozták, hogy Rácz Tünde tanítványom volt a pedagógiai líceumban, majd éveken át dolgoztunk ugyanazon a munkahelyen, a szatmári 10-es számú Általános Iskolában, később tanítványom volt a főiskolán is. Mit jelentett mindez a közös munkánk szempontjából? Egyrészt bizalmat, másrészt könnyebbséget, hiszen jól ismertük egymást, szinte naponta lehetőségünk volt megbeszélni az esetleges problémákat, szakmai zökkenőket, akadályokat. Tapasztalataim szerint egy ilyen kapcsolat sohasem zárja ki az igényességet, sőt mindkét részről egy bizonyos mértékben fokozza azt. Mondhattam-e ugyanazt a szakmáról a főiskolán, mint a líceumban? Természetesen mondhattam volna, de akkor biztos, hogy ez a hallgató nem nálam írja sem a diplomamunkáját, sem a fokozati dolgozatát. Rácz Tünde esete egy kiragadott példa, sok hasonló sorolhatnék, hiszen a legtöbb pedagógiai líceumot végzett főiskolás hallgató a nappali tagozatról, kiegészítő évről, a távoktatásról tanítványom volt a líceumban, és a későbbiekben többen a diplomamunkájukat is nálam írták.

Rácz Tünde dolgozataiban elsősorban a színelméleti ismeretekkel, azok sokoldalú felhasználásával foglalkozott, de indirekt módon itt egy sokkal átfogóbb dologról, a tanügyi reform néhány lényeges kérdéséről esik szó. A jelölt munkáinak, erőfeszítéseinek köszönhetően rövid idő alatt az elemi osztályos képzőművészeti nevelés, pontosabban a színelméleti ismeretek egyik megyei szakértője lett. Arról győz meg bennünket, hogy érdemes megismerni a színes világot, és értő módon felhasználni ezeket az ismereteket a képzőművészeti nevelés tevékenységein, a mindennapi életben, a divatban, környezetünk alakításában vagy más tantárgyak oktatásakor. Mihalca Tünde fokozati dolgozata 79 oldalon, két nagyobb fejezetben tárgyalja ezt a témakört, és tévedés lenne azt hinni, hogy unalmas, szokványos szövegről van szó. Munkája közel 130 szövegekőzi illusztrációt tartalmaz, a végén látható illusztrációs tömb 14 olyan színes kartonra nyomtatott kép, mely az osztályban szemléltetőként is használ-



ható. Ide tartozik még egy CD, amely nemcsak a munka teljes szövegét, az illusztrációs anyagát tartalmazza, hanem több képet, reprodukciókat, rajzokat.

Rendkívül figyelemre méltó Parajkó Anikó témaválasztása is, aki az újrahasznosítható anyagoknak a a kézműves tevékenységeken való felhasználásáról írt diplomamunkát. Külön erénye a dolgozatnak, hogy a jelölt a saját munkahelyéről (Ipp, Szilágy megye), az ottani körülményekből és lehetőségekből kiindulva bontotta ki mondanivalóját, ezzel a dolgozata annyira életszerűvé vált, hogy a témaválasztása indoklásában még a falusi szelektív hulladékgyűjtés reményét is felvillantotta. Mindez számomra azt sugallja, hogy a Parajkó Anikóhoz hasonlóan gondolkodó tanítónők hosszú távon akár egy egész faluközösség életmódját, jövőjét is befolyásolhatják. A dolgozat 88 szövegközi illusztrációt és a többi munkához hasonlóan illusztrációs tömböt is tartalmaz, valamint egy CD-t, amely a szerkesztett változat mellett, magába foglalja az illusztrációs anyagot, valamint egy kiegészítő részt számos témaajánlattal, sablonokkal, ünnepi díszítésekkel. Parajkó Anikó egy ökö-óvodába is ellátogatott, a dolgozat mellékletében láthatók az itt készített felvételek is, melyeket a jelölt készített, és a számítógépes feldolgozás is az ő munkája. Többek között így jut el a csúcstechnika Ipp-be és a hozzá hasonlóan alig ismert kis falvak tucatjaiba is.

Szirmay Noémi Paula egyetemi hallgatóként is tudta, hogy egyetlen tantárgyat sem önmagáért tanítanak, minden ismeret, tudás, tapasztalat összefügg, és valamennyi a világ megismerésének, felfedezésének szerves része. Dolgozatának a témája a kézműves foglalkozásokon készített tárgyak, az itt szerzett tudás, tapasztalat hasznosítása más tevékenységeken. Tisztán látja, hogy a globalizálódó világban, ahol a gyakorlati ismereteket, fantáziát, kezdeményezőkézséget, eredetiséget igénylő tevékenységek a tanulókat naponta elárasztó virtuális képanyag miatt a háttérbe szorúlnak, mennyire fontos megnövelni, kihangsúlyozni a képzőművészeti és kézműves tevékenységek szerepét különösen az óvodai és elemi iskolai oktatásban. Miről szól a dolgozata? Többek között arról, hogy az ilyen jellegű tevékenységek a kulcsai a tanügyi reformnak, és arról, hogy ezek közösségteremtő, aktivizáló és gyakorlati haszna behelyettesíthetetlen.

### **Bővítések, átalakítások, finomítások**

A kiegészítő évfolyamok megjelenésével a közelmúltban került sor a régebbi diplomamunkák átdolgozására, pótlására. Ez a többlet-erőfeszítés a hallgatók zöménél minőségi ugráshoz vezetett, megerősítette őket a megkezdett kísérletek, gyakorlatok létjogosultságában, hasznosságában.

2008-ban tartalmaz, eredeti, gazdagon illusztrált dolgozatot készített Elek Mihali Tünde, aki évek óta gyakorló tanítónő, és mint ilyen tudja, hogy a mindennapi munkájában mekkora jelentősége van annak, ha kollázstechnikával

készített meseillusztrációkkal szemléltet, ilyen illusztrációk készítésével végeztet el számos képzőművészeti, kézművességi feladatot tanítványaival. Tudja azt is, hogy ezek a feladatok nemcsak a tantárgyak közötti kapcsolat biztosítják, de a mindennapi életben is felhasználható elméleti és gyakorlati ismeretek megszerzésére is alkalmasak. Napjainkban készül e dolgozat bővített változata, melynek a bemutatására a kiegészítő év elvégzése után kerül sor. A közeljövőben a jelölt arról szeretne írni fokozati dolgozatot, hogy ezzel a technikával valamennyi tantárgy számára, az elemi iskolás tanulók bevonásával készíthetők szemléltető eszközök és fotómontázsok. Ennél a tevékenységnél már az adatok és képek közös gyűjtésekor is sokat lehet tanulni. Miért tartom fontosnak Elek Tünde dolgozatsorozatának létrejöttét? Mert példát mutat arra, hogy az átmásolt, agyonkínzott, sok időt és türelmet igénylő rajzolt, festett szemléltetők helyett hogyan lehet gyorsan, egyszerű eszközökkel, mutatós, ízléses, hatásos pannókat készíteni minimális rajztudással és a tanulók bevonásával a közös munkába. Jó esetben ez a munka szemléletváltáshoz vezethet térségünkben.

Kis-Ilonczai Mária átalakított, kibővített diplomamunkájában a ritmusról ír a díszítőművészetben, illetve ennek a témakörnek a szakmai, didaktikai, iskolán kívüli vonatkozásairól az I–IV. osztályos képzőművészeti nevelésben. Ő is a pedagógiai líceum abszolvense, évek óta gyakorló tanítónő, és ennek a szakmai tapasztalatnak a jótékony hatása sugárzik a dolgozat minden lapjáról. Olyan diplomamunka ez, amely hasonlóan az I-es fokozat elnyeréséért készített dolgozatokhoz, szakmai segítséget nyújthat diákoknak és gyakorló pedagógusoknak egyaránt a mindennapi pedagógiai tevékenységük gyakorlásában. A bővített dolgozat 126 szövegekőzi illusztrációt (fotókat, népművészeti tárgyakat, rajzokat, szemléltetőket stb.) tartalmaz, ezt egészíti ki a 20 lapból álló, kartonra nyomtatott illusztrációs tömb, melynek anyaga szemléltetőként is alkalmazható. A mellékletben lecketerveket olvashatunk, melyben a szerző jelzi, hogy a képzőművészeti nevelés esetén a tantárgy jellegéből adódóan itt is egészen más elvárásokhoz, más szerkezethez kellene igazodni.

### **Volt és mostani tanítványok, kollégák**

A dolgozatok készítői közül Rácz Mihálca Tünde, Kiss Ilonczai Mária, Lázár Andrea, Tóth Enikő, Hájer Ottó, Alezár Tünde stb. tanítványaim voltak a líceumban is, Szász Erzsébetet nemcsak a főiskolán de még az általános iskolában is tanítottam.

A körülmények úgy hozták, hogy Laza Erika is tanítványom volt a pedagógiai líceumban, tanítottam a főiskolán, nálam írta a diplomamunkáját és az egyes fokozatú dolgozatát is. 2002-ben a diplomamunkáját képzőművészeti nevelésből írta, pontosabban a rajz, festés, formázás szerepéről az íráskészség

fejlesztésében. A későbbiekben az I-es fokozatú tudományos dolgozatának a témáját is képzőművészeti nevelés témaköréből választotta, ennek címe: A képzőművészeti reprodukció szerepe és helye az I–IV. osztályos elemi oktatásban. Mit üzen nekem Laza Erika választása hat év elteltével?

– Elsősorban azt, hogy végképp felismerte a képzőművészeti nevelés meghatározó szerepét az elemi oktatásban.

– Pontosán tudja, hogy ezeknek az ismereteknek a továbbadása elképzelhetetlen művészettörténeti ismeretek nélkül.

– Rájött, hogy a műalkotások reprodukciói széles körben és hatékonyan felhasználhatóak szinte valamennyi tantárgynál, dolgozatában ezt több tucat jól kiválasztott példával illusztrálja.

– Azt is felismerte, hogy nem lehet se magyar nyelvet, se történelmet, se hitoktatást, se környezetismeretet úgy hitelesen tanítani, hogy ne hívjuk fel tanítványaink figyelmét a helység és a térség értékeinek (épületek, festmények, népművészeti tárgyak stb.) jelentőségére. Ő Csomaközön dolgozik, a felhasznált példákat is innen merítette.

– Gyakorló tanítónőként tudja, milyen gyenge minőségűek, olykor milyen aprók, szegényesek a tankönyvek illusztrációi, és azt is, hogy ezeket feltétlenül ki kell egészíteni egy gazdag, változatos, bővíthető, nagyítható, nyomtatható képanyaggal, amelyet természetesen még nagyon sokan használhatnak, hiszen a dolgozata CD-n is a kollégák rendelkezésére áll.

Végül azok számára akik azt hiszik, hogy ennyi közös erőfeszítés után, már minden újabb megvalósítás könnyedén, erőfeszítések nélkül zajlik, megjegyzném, hogy jelölt és irányító ezúttal is alaposan megszenvedett azért, hogy egy újabb, tartalmas, eredeti és sokak számára hasznos munka szülessen. A végeredmény a 107 oldalas tudományos dolgozat, tele eredeti elemekkel, egyéni meglátásokkal, javaslatokkal, melyek a mindennapi tevékenységünk érdekesebbé, jobbá, hatékonyabbá tételét szolgálják. E célnak van alárendelve a szöveg, a hatalmas, gondosan válogatott képanyag, az illusztrációs tömb kartonra nyomtatott reprodukciói, a digitális változat stb..

A pedagógus munkájában nincsenek rejtélyek, titokzatos, váratlan eredmények, megmagyarázhatatlan minőségi ugrások. Itt csak a lassú, kitartó, szívós, jól átgondolt, folyamatos építkezés vezethet hosszú távon kézzelfogható, mérhető eredményekhez.

### **Folyamatosan dolgozunk**

Az egyre fokozódó érdeklődés egyrészt öröndetes tény, másrészt egyre nagyobb terheket ró azokra, akik az ügy mellett valamilyen formában elkötelezték magukat. Ez idővel a lendület lelassulásához, esetleg megtorpanásához is

vezethet, de pillanatnyilag – úgy gondolom – még ezzel nem kell foglalkozunk. Miért? Mert sokkal fontosabb feladat jelenleg annak a négy fokozati dolgozatnak a felvázolása, helyes mederbe terelése, amelyek elkészítésére 2009-ben Csoma Lieb Andrea, Csoma Éva, Elek Mihali Tünde, Ármos Gyöngyi vállalkozott. Ehhez az előkészítő munkához csak ráadás az a néhány kiegészítő éves diplomamunka-felújítás, amelyekre az idén is sor kerül.

Csoma (Lieb) Andrea óvónő választott témája: A gyermek megismerése rajzai segítségével. Olyan terület ez, amely rendkívül hálás, a kibontakoztatása nagy lehetőségeket rejt magában, de egyben tele van lehetséges buktatókkal is. Milyen módon ismerhetjük meg az óvodásokat, milyen szerepet szánunk a megismerésben a rajznak? Miről árulkodnak, árulkodhatnak a 3–7 éves kisgyermek munkái, milyen ismeretekre van szükségünk ahhoz, hogy értően „olvassuk” ezeket a munkákat, milyen feladatokat végeztessünk az óvodásokkal ahhoz, hogy közelebb kerülhessünk az üzenetek megfejtéséhez? Csupán néhány kérdés, amelyre ez a dolgozat olyan elfogadható válaszokat keres, amelyek legjobb reményeink szerint a későbbiekben szélesebb körben is hasznosíthatóak lesznek. Csoma Andrea a gyermekrajzok értelmezésével szeretne ugyan foglalkozni, de lényegében ebből a kiindulópontból az óvodai nevelés egészét foglalja össze.

Csoma Éva arról készül írni, hogy milyen eszközökkel, anyagokkal, technikákkal fessünk az óvodában. Érdekes és széleskörű lehetőségeket felvillantó téma ez is, melynél már vannak előképek, de kizárólag erről a területről először ő ír dolgozatot a megyéből. Aki úgy gondolja, hogy mindez kevés, szűkre szabott egy 65–70 oldalas munka megírásához, azt szeretném megnyugtani arról, hogy ugyanerről a problémáról, több megközelítésben (témák, technikák, alapok, rendhagyó kísérletek) akár több dolgozat is írható.

Ármos Gyöngyinek is feltűnt, hogy egyre többet firkálnak az iskolában a passzivitásra kárhoztatott tanulók a füzetbe, a padra, a saját kezükre, a szomszéd begipszelt lábára, a falra stb. Ő megírandó dolgozatában ennek a jelenségnek a gyökereit keresi, és arra szeretne rávilágítani, hogy a pótselekvések is lehetnek olykor hasznosak, ha sikerül ezeket a megfelelő mederbe terelni. Szatmár megyében, de valószínűleg országosan is premier ez a téma.

Elek Mihali Tünde – mint említettem – a nagyméretű szemléltetőkhöz való kép- és adatgyűjtéssel, és azok csoportos munkában való elkészítésével foglalkozik. Gyakorló tanítónőként pontosan tudja, hogy a közvetlen, aktív részvétel jótékony hatása a tanulásban semmi mással sem helyettesíthető.

## Végül

Miről szól Szatmár megyében a több mint hetven román és magyar nyelven írt tudományos dolgozat? Elsősorban arról, hogy megnövekedett a tantárgy

presztízse, a dolgozatok rávilágítottak az értékekre, amelyeket hiba lenne nem felismerni, kihasználni.

A megírt munkáknak köszönhetően kialakult egy olyan „házi használatra” kiválóan alkalmas szakmai kiskönyvtár, amely újabb kutatások végzésére, dolgozatok megírására is ösztönözhet.

A magyar nyelvű leírások hozzájárultak az anyanyelvi szakszótár kibővítéséhez, finomításához.

Ezek a dolgozatok az érintett tantárgyak jelentőségén túl rávilágítottak az egyedi, specifikus, semmi mással össze nem téveszthető jellemzőikre is.

Az interdiszciplinaritás kihangsúlyozott szerephez jutott azáltal, hogy a legtöbb munka eleve ezzel a kiindulóponttal íródott.

Túlzás lenne azt állítani, hogy az utóbbi másfél évtizedben minden elképzelésünk helyes, a megvalósítások pedig egyértelműen sikeresek voltak. A feladatok jellegéből adódóan ez a tevékenység távol áll attól, hogy folyamatos, lendületes, örömteli diadalmenetként fogjuk fel, hiszen az elszántság, a komoly, kitartó munka, információgyűjtés ide kevés. Kreativitásra, kezdeményezőkézségre, fantáziára, bátorságra is szüksége van a jelöltnek, hiszen ezeket a munkákat nem lehet sem összemásolni, sem hangyaszorgalommal összeszededetni, ki kell „találni”, fel kell építeni külön-külön valamennyit.

Ha rászánunk egy kevés időt és a keletkezésük sorrendjében újralapozzuk ezeket a munkákat, rövid időn belül azt tapasztaljuk majd, hogy nagyon vegyes érzelmek kerítenek hatalmukba. Erőfeszítésekről, sikerekről, kudarcokról, nekiiramodásokról, megtorpanásokról, váratlan felismerésekről mesél a dolgozatok több ezernyi lapja és illusztrációi, mindezek mellett hiba lenne nem észrevenni, hogy ha nehezen is, de folyamatosan alakul, csiszolódik, gazdagodik a dolgozatok szerkezete, tartalma, nyelvezete. Ez igazolja azt, hogy a letérők, tévelygések, hibák ellenére helyes úton járunk, amelyen megítélésem szerint érdemes tovább haladni.